

„KÖLTŐ ÉS KOCSMÁROS”

Orbán János Dénessel beszélget Balajthy Ágnes

– Egy, a kései Orbán Ottó- és Petri-kötetet bíráló kritikában ezt írod: „Bizonyára nagy naivság azt képzelni, hogy az volna jó, ha az íróember mindig fölülmúlná előző kötetét, vagy legalábbis megmaradna azon a szinten.(...). Naivság, de így volna jó.” Talán eme, önmagaddal szemben is támasztott „naiv” elvárás az oka annak, hogy jó ideje nem olvastunk friss OJD-kötetet? Vagy egész egyszerűen csak nincs kedved úgy és annyi verset írni, mint régebben?

– Évekig valóban úgy éreztem (meg sikertelen próbálkozásaim is bizonyították), hogy nem tudom fölülmúlni a *Hivatalnok-líra* verseit. Most már fölül tudnám, de közben elfogyott az időm. Picit a kedvem is, az ember belefásul a sok irodalomba... De meglesz, belátható időn belül, *Az igazi Nyugat* a munkacíme, és vagy szakítani fog, vagy végleg abbahagyom a versírást, és a próza kevésbé kockázatos vizeire evezek.

– Elég fellapozni *Tragédiák és cipők* című gyűjteményes kötetedet, s feltűnik, hogy hábár költőként indultál, a kritika (s az olvasók) elismerését verseiddel vívtad ki, a versek mellett írtál aztán kritikákat, előadásokat, kiadtál egy novelláskötetet, egy monográfiát, s egy „ördögregényt”, a *Búbockkát*. Ráadásul irodalomszervezői tevékenységed is jelentős – hisz én most az EMIL elnökével, az Irodalmi Jelen szerkesztőjével beszélgetek. A kérdésem az: ennyi szerep, ennyi megszólalásmód birtokosaként jelenleg elsősorban minek érzed, hogyan definiálnád magad? Ha Petri „író foglalkozású budapesti lakos” volt, te költő foglalkozású kolozsvári? Vagy a költő-lét ma már kevésbé fontos?

– Költő és kocsmáros vagyok, így szoktam bemutatkozni. Bármilyen műfajban alkotok, elsősorban költő maradok, azért a vers a legszentebb irodalmi műfaj, és a költő magasabb hangzású, mint az író. Node: a létem ennek ellenére nem költő-lét. Hangsúlyozni szoktam, hogy számomra az írás nem hivatás, csak egy hobbi.

– Ha az irodalomszervezői tevékenységed meg viharos indulásod kerül szóba, először mindenki a transzközépre, erre a csupa paradoxon által meghatározott irodalmi irányzatra (?), mozgalomra (?), paradigmakíséretre (?), gondol. A jelenből visszatekintve úgy tűnik számomra, hogy minden hatása ellenére a transzközép megmaradt a kilencvenes évek egyik izgalmas irodalmi jelenségének. Másként látod-e te ezt? Lehet-e élő transzközépről beszélni ma, 2008-ban is?

– Egyetértek azzal, hogy rendkívül izgalmas irodalmi jelenség volt. Naná, el is követünk mindent, hogy izgalmas legyen. Volt egy olyan happeningünk Sántha Attilával, ami-

kor könnygázzal fújtuk be a közönséget... Három hétig mindenki minket átkozott Kolozsváron. A transzközép egy jó kis csacskaság volt, amit senki sem értett, de jól elcsámcsogott rajta mindenki, az irodalmi reklámfogások egyik legügyesebbike. De már értelmetlen élő transzközépről beszélni, miután bevallottuk, hogy blöff volt.

– „*Destruktívnak tartom a transzszilvanizmus Reményik-féle vonulatát.*” – jelentetted ki annak idején. A transzszilvanizmus újraértelmezése – amelyet természetesen más módon, más formában, de hasonló következtetésekre jutva tett meg Cs. Gyimesi Éva is – fontos része volt a transzközép mindent újraértékelő tevékenységének. Hogy érzed, mekkora hatással sikerült ezt véghezvinnetek? Az egyetemes kultúra terén fennálló, több mint félévszázados lemaradásról írtál – lefaragott-e ebből azóta a kultúrafogyasztó, kultúraalkító erdélyi ember?

– Ó, remekül sikerült az egész. Az erdélyi közönség megedződött, és már nem habrodik föl semmin. A transzszilvanizmus kikopott, értelmét és hitelét veszítette, csak az idősebbek számára jelent valamit, de még egy-két évtized és azzal annyi. A fiatal erdélyi irodalom pedig nagyon erős, több tucat tehetséges alkotó jelentkezett az elmúlt másfél évtizedben, és mi-ők már egészen másképp határozzuk meg és irányítjuk az irodalmat.

– Visszatérve a jelenlegi munkádra: szerkesztőként, az erdélyi irodalmi élet vezéralakjaként rengeteg fiatal költő versei kerülnek a kezedbe. Kik azok, akiket a legígéretesebbnek látsz?

– Színrelépésük sorrendjében az elmúlt három év legjobbjai: Ármos Lóránd, Márkus András, Muszka Sándor, Noszlopi Botond, Bálint Tamás, Varga Borbála, Jancsó Noémi. Ha meg nem botlanak, mind a heten a csúcokra jutnak.

– S csak hogy tovább érdeklődjek az irodalmi ízlésed felől; elárulnád, hogy az utóbbi időben, mondjuk a kétezer-hétben, kétezer-nyolcban megjelenő könyvek közül melyik jelentette számodra a legnagyobb olvasmányélményt?

– Az a meztelen igazság, hogy egyszerűen nem volt időm olvasni. Csak az általam szerkesztett írásokat. Ezek közül Muszka Sándor *Mi nem lóg ha áll* című kötetére buktam leginkább. Tudom, hogy szegényen egy ilyen embernek nem olvasni két évig, de ugye, nem is írtam, úgyhogy valahogy kiegyenlítődik...

– *Beszélgessünk most egy kicsit a te verseidről is. Mikor még kamaszfejjel olvastam az Anna a pesti bárban-t, megdöbbenett az, hogy ezeknek az épp a konvencionálisan szép verseket parodizáló szövegeknek az alanya áhítattal beszél a Szépségről: „a Szépség így is, úgy is él tovább.” Valóban él ma is a nagybetűs Szépség? Egyáltalán, mit jelent számodra ez szó? Mi a Szépség?*

– Huh, Jessica Alba és Halle Berry. Mert az elméletektől már rég eltávolodtam, és semmit nem tudok már megfogalmazni, nem is kell, mert nekem verseket kell írnom, nem pedig elméletet. De a szép nők mindig is a gyöngémek voltak, és eme két diva a bolondulásig tetszik. Egy szép nőnél nincs szebb, legfeljebb az Adriai tenger.

– Verseidben a hely, a locus mindig fontos szerepet tölt be: a „város, ahol élhet a test” olykor a Rejtő-romantikának megfelelően Párizs és Velence. Alanyibb jellegű szövegeid „külváros-poézisa” viszont Pest és Kolozsvár között oszcillál. Jelenleg melyik várost érzed a leginkább tiednek? Maradtál az „ezerszer bár Kolozsvárnál”?

– Most épp San Marinóba vagyok belebolondulva. Meg a dalmáciai városokba. Kolozsvárból elegendem van, kicsinálták ezt a várost, élehetetlen, agyonzsúfolt, nem lehet közlekedni sem kocsival, sem gyalog. Le is lécelek innen, pár éven belül Csíkszékbe költözöm, a fenyevesek közé, a nyaraimat pedig Dalmáciában fogom tölteni.

– Mindig is rugalmas irodalomfogalmat vallottál magadénak, szívesen játszottál a populáris regiszterrel, a „magas irodalomból” elvileg kizárt szövegekkel, műfajokkal, vagy akár nem irodalmi médiumokkal. Egyszer például hallottam a Szappan-reppedet valódi rapszövegként előadva – de verseid ezernyi intertextusa között felfedeztem idézetet az A. E. Bizottság legendás számából is. („már megint csak akarok egy jó nagyot” – olvasható az Ódban.) Innen adódik a kérdés: mi a véleményed a dalszövegről? Funkcionálhat-e egy dalszöveg versként, funkcionálhat-e egy vers dalszövegként? Rész-e a dalszöveg az irodalomnak?

– Abszolúte funkcionálhat oda is, vissza is, ha jól van megírva. A jó dalszöveg dallam nélkül is jó vers, azaz igazi irodalom. Az az ideális, amikor a remek vers remekül zenésítik meg, ebben Sebő Ferenc a tótumfaktum. Ha az énekesek-együttesek hozzáértő költőkkel íratnák meg a dalszövegeiket, nem hallanánk annyi siralmasan szar kortárs dalt.

– Ha médiumváltásról, az irodalom nem hagyományos megjelenési formáiról van szó, érdemes kitérnünk napjaink egyik legvitatottabb kérdésére, irodalom és a digitalizált világ kapcsolatára. Mindig is azt hangsúlyoztad, hogy az irodalmi rendszer összetevői a műveken kívül állandóan változnak, a korral érdemes lépést tartani. Szerinted mekkora változást hozott az Internet, mi lesz például a hagyományos, papíralapú irodalmi folyóiratok sorsa a jövőben?

– Szeretem a könyvet, hiszen könyvön nőttem föl. De már rég beláttam, hogy nem a legjobb hordozó. Akkor jöttem rá, amikor megvásároltam csekély 27 ezer forintusért két DVD-t, melyek 400 könyv anyagát tárolták, csupa hasznos kézikönyvet, emellett 50 magyar költő összes versét és műfordítását, Jókai és Mikszáth összest. Ha címszót keresek, nem kell nehéz, poros lexikonokban kutakodnom, csak beütöm a keresőbe, és több lexikon cikke ugrik elő. Ha a 400 könyvet vásárolok meg, több milliót költök és egy fél szobát elfoglal. Mennyivel, de mennyivel kényelmesebb. Az Internetet zseniális találmánynak tartom, és csak azt sajnálom, hogy gyermekkoromban még nem volt. Iszonyú tudásvágyamat akkor egyszerűen nem tudtam kielégíteni, mert nem volt, amivel. Most mennyivel többet tudnék. Mennyivel könnyebb lett volna az egyetem is...

Már megszoktam, hogy képernyőről olvassak. A hagyományos, papíralapú sajtó napjai meg vannak számlálva. Majd boldog leszek pénzt költeni újságokra és zizegetni, mocskolni a kezemet, mikor beülök egy wifivel felszerelt kávéházba, fölütöm a laptopomat, és kényelmesen elolvasom az engem érdeklő dolgokat akár 20 portálon. Lehet, ez most eretnek fölfogásnak tűnik, de bizsiten, egyáltalán nem fogom siratni a Gutenberg-galaxist.